

DE BERG

Het is niet precies bekend wanneer Johannes IJzerdreef zijn idee kreeg. We weten dat hij er, voor hij zijn voorstel publiekelijk deed, eerst jarenlang in kleine kring over heeft gesproken, op verjaardagsfeestjes of na afloop van begrafenissen. Daar maakte hij geen vrienden mee. De meesten vonden het wel aardig om één of twee keer met hem mee te denken over een berg in het platte Nederland, maar de derde en vierde keer, wanneer duidelijk werd dat hij niet grappig probeerde te zijn maar volstrekt serieus was, begon het vervelend te worden. Het werd helemaal erg toen IJzerdreef zijn plan voor het eerst uiteenzette in een brief aan een landelijk ochtendblad. Door zijn oudste broer en diens vrouw is het later ontkend, maar andere familieleden en kennissen hebben in interviews en memoires toegegeven dat zij zich allen erg schaamden. Ze waren blij dat geen enkele lezer van de krant de moeite nam erop in te gaan. Zelfs de Oostgroningse boeren en dorpsbewoners, die volgens het plan zouden moeten verhuizen en zeker niet gewend waren over zich heen te laten lopen, reageerden niet. De stilte werd evenmin verbroken na de tweede publikatie van IJzerdreefs voorstel, in een ander ochtendblad. Eén lezer verzocht om bij de selectie van ingezonden brieven voortaan toch ook maar te letten op de aanwezigheid van gezond verstand.

Achteraf is het natuurlijk gemakkelijk de houding van IJzerdreefs tijdgenoten belachelijk te maken. Slechts met uitzonderlijk veel moeite is het nu nog mogelijk zich Oost-Groningen zonder berg voor te stellen. Ook oude foto's of filmbeelden helpen niet echt. Dat saaie land met rechte sloten en kanalen, dorpen in de vorm van één eindeloze straat en hier en daar een boom, nu weten we dat het niet meer dan een korte tussenperiode is geweest, een overgangsfase na het afgraven van de ontoegankelijke veenmoerassen. Toch zullen we moeten proberen begrip op te brengen voor de kortzichtigheid en weerstanden van toen. De problemen leken tenslotte enorm, zoals degenen opmerkten die uiteindelijk wel reageerden op IJzerdreefs vierde ingezonden brief. Het bleek dat hij over alles had nagedacht. Waar al de grond vandaan moest komen? IJzerdreef kwam met een lijst van voldoende vuilstortplaatsen en nog te verrichten nuttige afgravingen en tunnelbouwprojecten in dertig Europese landen. Ook de Noordzee kon, met het oog op het broeikas effect en de te verwachten stijging van de zeespiegel, enige uitdieping wel gebruiken. De berg hoefde bovendien niet volledig massief te zijn, binnenin was plaats voor gigantische sporthallen en magazijnen, met de buitenwereld verbonden door een slim metrostelsel. Wat er met de plaatselijke bevolking moest gebeuren? IJzerdreef wees op de karige landbouwopbrengsten vanwege de geringe vruchtbaarheid van het gebied en de vele nieuwe arbeidsplaatsen in het natuurbeheer en de toeristenindustrie op en rondom de berg, nog afgezien van de werkgelegenheid tijdens de bouw. Of het allemaal wel betaalbaar was? Hij presenteerde verrassende berekeningen van baten en lasten, waarbij hij grote indruk maakte met zijn stelling dat een berg veel langer meegaat dan een gewoon gebouw en dus ook pas na een veel langere periode - hij dacht aan een eeuw - hoeft te zijn afbetaald en afgeschreven. In zijn zevende ingezonden brief koos hij het offensief: de Nederlanders waren beroemd geworden als zeeverende scheppers van hun land, wat was logischer, nu alle dijken en polders klaar waren, dan de nieuwe uitdaging in de hoogte te zoeken? Na zijn twaalfde brief hadden de kranten al twee pagina's nodig voor een overzicht van alle reacties. Ten slotte herhaalde IJzerdreef zijn argumenten in zijn beroemde boek, dat onmiddellijk een bestseller werd.

Het is niet nodig hier ook nog het verhaal te vertellen van de eindeloze discussies in het parlement, die drie regeringen tot aftreden brachten. Over deze weinig verheffende geschiedenis bestaan inzichtelijke beeldschijven, te koop bij de kiosken links van u. Kijk naar de berg, loop omhoog over de eerste hellingen die enkele meters voor u beginnen, en denk aan wat een doorzetter als Johannes IJzerdreef kan bereiken.

Spreek voor meer informatie over IJzerdreefs latere leven, technische aspecten van de bouw of de ontwikkeling van flora en fauna op de berg, het onderwerp van uw keuze in na de pieptoon. Het is ook mogelijk gerichte vragen te stellen in één van de drieëntwintig talen waarover deze computer beschikt.

VRAAG: Meneer, u kijkt zo opgetogen. U bent hier voor het eerst?

ANTWOORD: Nee nee, natuurlijk niet. Ik woon in het midden van het land en daarvandaan kun je, als het erg helder is, de berg heel vaag in de verte zien. Daar word ik altijd enorm door gegrepen. Ik wil dan zo snel mogelijk hierheen, maar ja, je moet reserveren, hè? U weet dat alles vaak al maanden van tevoren vol zit. Ik heb net drie weken bergvakantie voor over twee jaar besproken. Nu mogen we maar één dag. Ziet u hoe mooi die wolk daar tegen de helling hangt? De kinderen vinden het ook prachtig. Wilt u ons nu excuseren? We willen onze tijd graag goed gebruiken.

VRAAG: Mevrouw, u woonde met uw ouders in een dorp dat nu onder de berg bedolven ligt. U was toen nog erg klein, maar kunt u zich nog iets van de bouw herinneren?

ANTWOORD: Toch wel. Zoiets vergeet je niet. Al die vrachtwagens en bulldozers en die langzaam veranderende horizon.

VRAAG: Klopt het dat uw ouders eerst fel tegen de bouw hebben geprotesteerd?

ANTWOORD: Jazeker. Ik hoor mijn vader nog zeggen: meisje, je weet niet half wat ze nu weer bedacht hebben. Hij heeft nog meegedaan, net als mijn moeder, ze hebben alletwee nog meegedaan met een paar van die massale demonstraties en bezettingsacties, samen met de milieubeweging. Dat was voordat de milieubeweging doorkreeg dat een berg een grotere oppervlakte heeft en er dus meer natuur zou komen. Het grootste deel van de milieubeweging dan, iedereen overtuigen, dat lukt toch nooit. Mijn vader werkte voor die tijd als knecht op een kleine boerderij. Na de bouw is hij één van de eerste bergboeren en aandeelhouders geworden. Daar heeft hij goed aan verdiend. Hij heeft nog een brief met excuses aan IJzerdreef geschreven.

VRAAG: En nu werkt u zelf ook voor de berg?

ANTWOORD: Ik beheer het netwerk voor de automatische hotelreserveringen aan de noordwestzijde. Mijn man zit in het onderhoud van de skiliften. Mijn hele oude dorp werkt voor de berg, vooral in de horeca. Vroeger verhuisden veel mensen naar andere delen van het land omdat er hier geen banen waren. Nu moeten we zelfs personeel werven in het buitenland. Nogal wat collega's van mijn man bijvoorbeeld komen uit de Zwitserse kantons die ons indertijd een aantal rotswanden cadeau deden.

Het is bijna voorjaar, je kunt al weer buiten zitten. Met je jas aan, maar toch. Het terras om me heen is vol met mensen die de eerste zon hebben opgezocht. Achter me is de drukte van de stad Groningen, links en rechts liggen de andere terrassen die in een kilometerslange strook de

overgang vormen tussen de stad en de eerste hellingen, voor me is de berg. In de zomer is dit terras me te druk. De toeristen willen dan de plek zien waar IJzerdreef zelf heeft gezeten, in de laatste jaren van de bouw en het eerste jaar dat de berg af was. Ik vind het altijd een mooi idee dat hij de voltooide berg in alle vier seizoenen nog heeft kunnen zien. In zijn museum hangt die prachtige foto waarop hij, met een onmogelijk dikke sigaar tussen de lippen, volkomen tevreden naar de top kijkt.

Hogerop ligt nog sneeuw. Het ziet er betoverend uit, toch hoop ik dat de dooi gauw komt. Ik wil weer naar boven. Dat kan nu ook, als skiër, maar ik wil wandelen en dan moet eerst de meeste sneeuw weg zijn. Ik wandel vaker op de berg, maar één keer per jaar, laat in de lente, maak ik mijn tocht naar de top. Als ik terug ben reserveer ik meteen mijn berghutovernachtingen voor het volgende jaar, mopperend op het strakke systeem dat IJzerdreef instelde, dankbaar voor de daardoor gegarandeerde rust. Dit jaar ga ik eerst naar de Sappemeerhut, 1236 meter boven de plek waar vroeger het dorp Sappemeer lag. Dat wil zeggen, vorig jaar was het 1236 meter, de berg klinkt nog steeds in, hoewel niet veel meer. Waarschijnlijk is het nu 1235 meter. Daarna klim ik naar de IJzerdreefhut, vorig jaar op 2582 meter. Ik vraag me af of hij het wèl goed zou hebben gevonden dat een hut zijn naam zou dragen, alle voorstellen om de berg naar hem te noemen wees hij af. 'Er is maar één berg in Nederland,' zei hij dan, 'dus die heet gewoon: de berg.' Op de derde dag ga ik naar de top. Ik overnacht in de Stadskanaalhut en daal daarna in één dag af langs de zuidwand, de zon op mijn gezicht.

Het hele jaar verheug ik me op mijn tocht. Ik kan me precies voorstellen hoe het straks weer zal zijn. Langzaam laat ik het rumoer van het laagland achter me. Ik passeer het laatste bergdorp, de grote hotels verderop vermijd ik, nu is het helemaal stil. Soms groet ik een andere wandelaar. Onophoudelijk stijgend door de dichte bossen bereik ik de eerste hut. De volgende ochtend kom ik boven de boomgrens. De weiden zijn bloemenzeeën, de boeren hebben hun koeien nog niet naar boven gebracht. Boven me zweeft een adelaar, de bergmarmotten waarschuwen elkaar fluitend en schieten hun holen in. Ik ruik de kruidenvelden nog voor ik ze zie. Het pad wordt stenig, op sommige schaduwplekken ligt sneeuw. Ik steek de laatste verharde weg over, nu verlaten, maar iedere zomer één dag een kermis, als de grote wielervedstrijd wordt gehouden. Vanuit het raam van de IJzerdreefhut kijk ik 's avonds naar de gemzen, die afkomen op het door de waard gestrooide zout. Ten slotte klauter ik over het zigzaggende paadje langs de laatste steile rotsen naar de top. Hier ligt veel sneeuw, ik moet uitkijken waar ik mijn voeten zet. Voor me hijgt een andere wandelaar. Op de top zak ik neer op een rotsblok. Als ik weer op adem ben loop ik rond. De andere wandelaar staat tien meter verder, hij kijkt naar het oosten, naar Duitsland. Diep, diep beneden me zie ik de bossen en de hei van Drenthe, de Friese weiden en de zandplaten, de eilanden en het spiegelglad lijkende water van de Waddenzee. Ik loop naar de andere wandelaar en geef hem een hand. 'Het is goed,' zeg ik. Hij knikt. Zo stel ik me dat voor, hier op mijn terras.

Wim Jurg, eerder gepubliceerd in *Raster 74*, De Bezige Bij, Amsterdam 1996, en ook als titelverhaal in de gelijknamige bundel van Script+, Amsterdam 1996